

RRUGA E PARTISE

ORGAN
TEORIK DHE POLITIK
I KOMITETIT QENDROR
TË PARTISË SË PUNËS
TË SHQIPËRISË

Adresa:
«RRUGA E PARTISË»
pranë KQ të PPSH – Tiranë

Pajtimet:
për 6 muaj 15 lekë, 1 vit 30 lekë
Jashtë shtetit:
për 6 muaj 18 lekë, 1 vit 36 lekë

Korrik 1980
Viti XXVII i botimit

906588

Përmbajtja:

- Komunikatë mbi mbledhjen e Plenumit të 8-të të Komitetit Qendror të PPSH	5
ENVER HOXHA - Përparimi i vendit është i pandarë nga zhvillimi i shkencës dhe i teknikës (Fjala në mbledhjen e Plenumit të 8-të të Komitetit Qendror të PPSH)	6
RAMIZ ALIA - Të ngremë nivelin e punës kërkimore-shkencore dhe të rritim efektivitetin e saj për zhvillimin aktual e perspektiv të vendit (Raport i Byrosë Politike të Komitetit Qendror të PPSH, mbajtur në Plenumin e 8-të të KQ të PPSH)	26
PROBLEME TË PLENUMEVE TË FUNDIT TË KOMITETIT QENDROR TË PPSH	
O. MURATI - Foreimi i kontrollit shtetëror - faktor i rëndësishëm për përsosjen e drejtimit e të organizimit të ekonomisë	63
M. BUSHATI - Masiviteti dhe cilësia e lartë - dy kërkesa themelore për lëvizjen fizkulturore-sportive	72
L. ÇUÇI - G. PASHKO - Çfarëdo forme që të marrin monopolet - thelbi i pronës kapitaliste nuk ndryshon	80
BIBLIOGRAFI	
S. MANUSHI - Vepër me rëndësi historike në luftë kundër revizionizmit modern	90

ENVER HOXHA

PËRPARIMI I VENDIT ËSHTË I PANDARË NGA ZHVILLIMI I SHKENCËS DHE I TEKNIKËS

Fjala në mbledhjen e Plenumit të 8-të të Komitetit Qendror të PPSH

Analiza dhe diskutimi i problemeve të shkencës në këtë Plenum të Komitetit Qendror të Partisë ishin të domosdoshme dhe të dobishme.

Vendi ynë ka arritur tani në një stad të përparuar zhvillimi ekonomik-shoqëror, në të cilin veprimtaria kërkimore-shkencore, krijuese e transformuese ka patur dhe ka rolin e vendin e vet mjaft të rëndësishëm, por që duhet punuar për ta ngritur në një nivel edhe më të lartë sasior e cilësor, me qëllim që të kontribuojë më shumë e më efektivisht në tërësi të zhvillimit.

Atdheu ynë është i vetmi vend që po ndërton me sukses shoqërinë e vërtetë socialiste në kushte të veçanta historike, i rrethuar nga bota kapitalisto-revizioniste dhe pa marrë asnjë ndihmë ekonomike apo kredi nga jashtë. Kjo nuk ndodh jo vetëm me shtete të vegjël, por as me shtete të mëdhenj, të cilët, si kapitalistë e revizionistë që janë, edhe shkencën e teknikën i përdorin për të shtypur e shfrytëzuar masat e gjera punonjëse, për të realizuar synimet e tyre grabitqare imperialiste.

Vendi ynë sot ndodhet, gjithashtu, përpara detyrave madhështore që shtrou plani i shtatë pesëvjeçar që jemi duke hartuar dhe që do ta zbatojmë tërësisht me forcat tona. Janë pikërisht këto rrethana kryesore që e bënë Byronë Politike të vendoste për t'i diskutuar posaçërisht në këtë mbledhje të Komitetit Qendror problemet e shkencës e të punës kërkimore-shkencore, me synim që shkencën dhe përparimin teknik t'i vëmë më mirë në shërbim të zhvillimit aktual e perspektiv të vendit, për zhvillimin e ekonomisë, edukimin e njeriut të ri dhe forcimin e mbrojtjes së atdheut.

Në raportin e Byrosë Politike për punën kërkimore-shkencore, paraqitur nga shoku Ramiz, çështjet janë shtruar drejt e në mënyrë të sintetizuar. Në të jepen vijat e drejtimit kryesore të programit të punës shkencore. Çdo çështje që trajton raportin shtrou një problem, jep një orientim, ose përcakton një objektiv që duhet arritur. Kjo është e rëndësishme

Përparimi i vendit është i pandarë nga zhvillimi i shkencës e i teknikës

për të drejtuar më mirë e për ta çuar më përpara tërë veprimtarinë kërkimore-shkencore. Diskutimet e shokëve që morën fjalën e plotësuan më tej kuadrin e problemit, duke na vënë më mirë në dijeni mbi stadin e zhvillimit të shkencave të ne deri në ditët e sotme. Kjo është e domosdoshme të dihet saktë nga ne, por edhe nga të gjithë punonjësit, që me punën e tyre kontribuojnë për përparimin shkencor e teknik.

Si në çdo punë, përpara se të thuash ku do të arrish dhe ç'detyrë do të caktosh, duhet të dish e të njohësh mirë gjendjen ekzistuese nga nivesh, duke e parë atë nga të gjithë anët. Kështu qëndron çështja edhe në shkencë. Në rast se themi që duam të arrijmë këto ose ato objektiva, të bëjmë këtë ose atë hap në shkencë të ndryshme e në prodhim, duhet të dimë mirë gjendjen ekzistuese të nivelit të shkencës e të zbatimit të saj në prodhim. Gjithashtu, në goftë se themi që studimet dhe kërkimet shkencore duhet të paraprijnë çdo punë dhe t'i hapin rrugën e perspektivën prodhimit, atëherë duhet të dimë deri në çfarë shkalle është realizuar kjo në praktikë.

Këtu e kam fjalën që, ashtu siç u veprua në këtë Plenum, por më shumë kur këto materiale të punohen në organet e institucionet qendrore, në rrethe e në bazë, është e këshillueshme të bëhet një analizë e thellë e sukseseve, e të metave dhe e boshllëqeve, të shikohet si janë zhvilluar të ne disiplinat e ndryshme shkencore, në ç'nivel ka arritur puna kërkimore-shkencore e novatore, ç'ka penguar e çfarë pengon për të ecur edhe më përpara, ç'masa konkrete duhet të merren e të zbatohen për këtë qëllim në të ardhmen.

Partia jonë i ka kushtuar dhe do t'i kushtëjë një rëndësi të madhe shkencës dhe përparimit shkencor e teknik në vendin tonë, sepse zhvillimi i tyre ka qenë dhe është i pandarë nga nevojat e jetës sonë shoqërore socialiste. Për Partinë dhe shtetin tonë shkencën dhe përparimin tekniko-shkencor nuk kanë qenë dhe nuk janë asnjëherë qëllim në vetvete. Shkencën dhe teknikën kanë ecur përpara dhe janë zhvilluar në shërbim të drejtpërdrejtë të nevojave të prodhimit e të jetës shoqërore, ashtu sikurse këto nga ana e tyre kanë qenë dhe janë faktorë nxitës të përshërëm edhe për vetë zhvillimin e shkencës dhe të teknikës.

Shkencat, qofshin këto edhe teknike e natyrore, janë një formë e ndërjegjegjes shoqërore, siç janë të tilla literatura, arti etj. Shkencën vepron mbi zhvillimin e përgjithshëm të qytetërimit, të shoqërisë, sikundër bëjnë gjithashtu artet, literatura, teknika etj. Ajo nuk është një epifenomen i izoluar, përkundrazi është e lidhur me rrënjë të forta e të thella me terrenin shoqëror, ideologjik, ekonomik, politik. Shkencën lidhet dhe zhvillohet me epokën dhe në epokën të ndryshme. Shkencën, ose mendimin shkencor, nuk mund dhe nuk duhet shpëputur nga kuadri shoqëror ku evoluon. Në këtë mënyrë ajo është e pandarë nga historia e përgjithshme e njerëzimit, nga progresi i shoqërisë.

Praktika e shoqërisë është burimi i zhvillimit të shkencave dhe kriteri që vërteton drejtësinë e tezave të tyre. Sot lidhja midis zhvillimit të shkencës, të teknikës dhe të forcave prodhuese është bërë më e ngushtë. Nën ndikimin e shkencës e të përparimit teknik e shkencor rritet edhe potenciali material e intelektual i shoqërisë, i cili nga ana

e tij i jep një shtytje të re përpara zhvillimit të shkencës. Zhvillimi i saj ndjek kurdoherë një rrugë dialektike materialiste. Përparimi i kimisë, siç na mësojnë klasikët tanë të mëdhenj, çoi në materializëm, zhvillimi i matematikës në determinizëm dhe në ateizëm. Arkimedi me futjen e gjeometrisë rrëzoi teoritë e Aristotelit mbi kozmosin dhe vetitë e trupave e kështu me radhë.

Natyrisht, njohja si duhet e shkencave, dhe nga vetë specialistët, sot nuk është aq e thjeshtë, përkundrazi është shumë e ndërlikuar. Shkencat tani janë zgjeruar aq shumë sa edhe shkencëtari më i zoti humbet torruan, si i thonë, dhe e ka të vështirë që me një përmbledhje të shkurtër të të japë idenë e gjerësisë së kësaj apo të asaj shkence. **Çdo shkencë ndahet në degë të veçanta dhe çdo degëzim është një specializim.** Zhvillimi dhe shumëzimi i njohurive nxjerr specializimin dhe specializimi kërkon bashkëpunimin sa më të ngushtë në mes disiplinave të ndryshme shkencore, të kërkimeve dhe të teknikave të ndryshme e të shumëllojta. Nga specializimi dhe nga bashkëpunimi i madh në mes tyre është bërë dhe po bëhet gjithnjë e më e zorshme të dallosh kufijtë e disiplinave shkencore dhe t'i kuptosh ato njëri-njëri pa tjetrën.

Ç'janë, për shembull, fizika dhe kimia? Këto janë dy shkencë, që afërsia ndërmjet tyre i bën, si me thënë, «kushërira». Objektet dhe metodat e tyre janë shumë afër njëra-tjetrës, bile mund të themi të pleksura. Por që të dyja i shërbejnë studimit të universit dhe u diferencuan ashtu si edhe shkençat e tjera të natyrës.

Shkenca, në shpjegimin harmonik të botës, do të linte në errësirë shumë gjëra dhe fenomene të ngjashme në rast se nuk do të zbuloheshin lidhjet në mes tyre. Prandaj asnjë shkencë nuk mund të mësohet, të aplikohet dhe të zhvillohet më tej pa i lidhur problemet dhe metodat e saj me ato të shkencave të tjera. Nuk mund të ecin përpara fizika apo kimia, elektronika ose studimet mbi atomin pa përdorur, si me thënë, gjuhën e matematikës. Një lidhje e ngushtë dialektike ekziston gjithashtu midis shkencave teknike e natyrore dhe atyre ekonomike e shoqërore.

Kjo rrjedh edhe nga vetë natyra komplekse e problemeve dhe e fenomeneve të ndryshme në jetë, ku anët materiale, teknike e teknologjike nuk janë të ndara nga anët politike, ekonomike e shoqërore. Kjo kërkon që në praktikën tonë të kapërcehen shfaqjet jo të drejta që vihen re në të dy drejtimet. Në mjaft raste problemet në shkencat teknike e natyrore konsiderohen të përfunduara sapo zgjidhen anët tekniko-teknologjike, pa përfillur sa duhet aspektin ekonomik-shoqëror të tyre. Në anën tjetër, shkencat ekonomike e shoqërore duhet ta thonë më mirë e në mënyrë më komplekse fjalën për drejtimet e përdorimit të arritjeve të shkencave teknike e natyrore për mundësitë, radhën dhe leverdinë e zbatimit të tyre në jetë.

Po ta shohim çështjen në këtë mënyrë do të kuptojmë se sa të lidhura janë shkencat me njëra-tjetrën, qoftë në aspektin e kërkimeve fundamentale dhe aq më tepër të kërkimeve për aplikim. Këtë del se nuk duhet të zhduket dhe as të dobësohet kujdesi për bashkëpunimin, kooperimin dhe sintezat midis punonjësve të disiplinave të ndryshme

shkencore. Ndryshe shkenca nuk përparon, qëndron në vend, përparim ngel në format artizanale, nuk hapet perspektiva për më tutje.

Zhvillimi i shkencave të aplikuara mbështetet në një masë të madh në shkencat fundamentale. Shumë herë përfitimi nga një zbulim i shkençës nuk shihet imediatisht, por ajo që duket aktualisht si një rezulta shkencor «i kulluar», por i papërdorshëm, nesër brezat e ardhshëm do t'çmojnë dhe do ta zbatojnë për punë të mëdha. Historia e zhvillimit të shkencave na jep shembulla të tilla të panumërta. Le të marrim, për shembull, shpikjen e Niutonit dhe të Leibnicit mbi analizën matema tike. Bashkëkohësit e tyre e çmuan, por a mund të merrej atëherë m mend se inxhinieri i ardhshëm do ta përdorte atë kaq gjerë për ndër timin e urave, gratacieleve dhe të hidhte predha më larg se 120 kilometra. Jo, nuk e merrte me mend. Kjo ka ngjarë edhe me teoritë shkencore të astronomëve të shquar si Tihjo Brahe, Kepler, me teoritë e shkencëta rëve e fizikantëve të mëdhenj si Ainshtajni etj.

Për kushtet e vendit tonë ne duhet të ngulim këmbë shumë në apli kim, ku duhet të përqendrojmë edhe forcat kryesore për punë kërkimore -shkencore. Kjo nuk do të thotë të mos bëhen edhe studime të mirëfill ta në fushat e shkencave fundamentale. Në këtë drejtim ne duhet t luftojmë më shumë për të përvetësuar teorinë e shkencave natyrore e teknike, me synim që të kuptojmë e të zbatojmë me sukses e në shkall të gjerë arritjet aplikative të këtyre shkencave dhe t'i vëmë ato në jetë. Kështu bëhet kalimi nga teoria në praktikë, kështu luftohen edhe empi rizmi e akademizmi në veprimtarinë shkencore. Njerëzit tanë të shkencë duhet ta konsiderojnë rutinën të dënueshme dhe jo krijuese në studimin e shkencës dhe në zbatimin e saj në praktikë, ta konsiderojnë si një pen gesë serioze, që duhet luftuar me vendosmëri. Por ata duhet të luftojn po ashtu edhe spekulimet sofistike në çfarëdo shkencë, pse këto jo vetën e shterpëzojnë dijen, por degjenerojnë edhe shkencën.

Në këtë kuadër, gjithashtu, kërkohet të zhvillohet logjika e lidhjes s teorisë me praktikën, si në njerëzit e shkencës, edhe në ata të prodhimit si nga Universiteti, edhe nga baza; si nga specialisti që punon në bazë edhe nga ai që punon në institucionet qendrore. Njerëzit e shkencës du het të shkojnë nga parimi se të dhënat teorike dhe eksperimentale mund të ngrihen në shkencë atëherë kur janë të lidhura së toku në mënyr logjike.

Edhe vetëm nga një vështrim kaq i përgjithshëm i këtyre proble meve të mëdha të shkencës mund të dalim me konkluzionin se sa punë përpjekje na duhet të bëjmë tani dhe në të ardhmen për të zotëruar dhe aplikuar arritjet e përparimet e shkencës.

Shoqëria influencon në zhvillimin e shkencës, por edhe kjo influen con në zhvillimin e shoqërisë. Një hov të madh i jep shkencës veçanërisht revolucioni socialist. Dihet se çfarë zhvillimi mori shkencë në revolucionin demokratiko-borgjez francez, por Revolucioni i madh Socialist i Tetorit, udhëhequr nga Lenini dhe Stalini, i dha një shtytje kolosale shkencës.

Me fitoren e revolucionit popullor dhe ndërtimin e socializmit në vendin tonë shkenca ka marrë një hov të madh. Është fakt i pamohue shëm se shkencat tona shoqërore, duke zbatuar vijën dhe politikën e

Partisë, kanë dhënë kontributin e tyre të çmuar për sqarimin dhe argumentimin shkencor të ligjësisë të zhvillimit të shoqërisë socialiste, për mbrojtjen e doktrinës së marksizëm-leninizmit dhe për demaskimin e pikëpamjeve e të praktikave, borgjeze e revizioniste, për punimin shkencor të historisë së lashtë e të lavdishme të popullit tonë. Një rol të madh kanë luajtur e luajnë ato për edukimin komunist të punonjësve, për përsosjen e marrëdhënieve në prodhim e të superstrukturës të shoqërisë sonë socialiste.

Studime dhe punime të rëndësishme janë kryer për zhvillimin me ritme të shpejta të forcave prodhuese, për ngritjen e një ekonomie komplekse e të pavarur dhe për ndërtimin e bazës materialo-teknike të socializmit. Punëtorët, kooperativistët e specialistët po çajnë përpara me mendimet e tyre, bëjnë propozime për përmirësim, për të zëvendësuar të vjetrën me të reën.

Por, megjithë punën e madhe që bëhet kudo, nuk mund të themi se është arritur ai kuptim dhe vlerësim i drejtë për punën kërkimore e studimore. Forca të shumta teknike e shkencore nuk mobilizohen dhe nuk japin si duhet kontributin e tyre në punë të kualifikuar. Ka mjaft raste që puna operative e përditshme komandon dhe drejton punën shkencore, në vend që të ndodhë e kundërta. Gjithashtu, frenuese janë edhe konceptet e ngushta e artizanale. Përvoja e përparuar, që bazohet në mjaft elemente shkencore, nuk përgjithësohet e zbatohet në shkallën e duhur. Është fakt, gjithashtu, se niveli i punëtorëve është ngritur, po jo sa duhet për këtë stad që jemi dhe aq më tepër për stadin e mëtejshëm.

Planet që hartojmë bazohen në shkencë, prandaj ato janë shkencore. Por zbatimi i shkencës në çdo sektor dhe degë, në funksion të zbatimit të planit, është akoma i dobët, pse edhe niveli i punës shkencore, pavarësisht nga përparimet që kemi bërë, është ende i ulët. Duhet ngritur niveli i punës shkencore në luftë për zbatimin e planit. Disa nuk i futen thellë këtij problemi. Të tjerë, burokratë, gjoja «besnikë dhe të përpiktë» në atë që është në plan, frenojnë përparimet tekniko-shkencore. Këta janë konservatorët, burokratët, që nuk janë të dispozuar drejt hapjes së shkencës. Kjo vjen nga mungesa e përgatitjes së tyre shkencore, nga një nivel përgatitjeje artizanale, e pamjaftueshme dhe frenuese. Ka gjithashtu edhe pengesa administrative që i ushqejnë këto prirje.

Në këto çështje duhet të bëhet kthesë e madhe nga udhëheqjet e të gjitha rangjeve, nga punëtorët, kooperativistët e specialistët, nga kua-drot e larta e të mesme, kudo që punojnë dhe drejtojnë. Duhet të bëher përpjekje e të çahet më me guxim, më me siguri e në mënyrë metodike në përvetësimin dhe aplikimin e shkencës. Ndryshe, jo se nuk do të ecet përpara, por përparimet do të jenë të vogla dhe jo në përputhje me detyrat dhe me nevojat e mëdha e në rritje të vendit.

Njerëzit tanë, qofshin këta në aparate drejtuese apo në prodhim, në qendër apo në bazë, lipset të mbajnë kurdoherë parasysh mësimin për të cilin ngulte këmbë Lenini.

«...të mësojmë dhe pastaj të kujdesemi që shkencën të mos mbetet te ne një fjalë e vdekur ose një frazë e modës (gjë që, s'kemi pse e fshehim, ndodh te ne shpesh herë), që shkencën të bëhet pjesë e pandarë e jetës sonë të përditshme, në mënyrë të plotë dhe me të vërtetë. Me një fjalë, vazhdonte Lenini, nga ne duhet të kërkohen jo ato që kërkon borgjezia e Evropës Perëndimore, por ato që është e denjë dhe e udhës t'i kërkohen një vendi që i ka caktuar vetes si detyrë të bëhet një vend socialist» (V. I. Lenin, Veprat, vëll. 33, f. 550).

Detyrat që përmban raporti mbi zhvillimin e punës kërkimore-shkencore, që iu paraqit Plenumit, mendoj se duhet të konsiderohen si pjesë integrale e planit pesëvjeçar që po përgatishim. Shkencën duhet të ndihmojë planifikimin e prodhimit, të paraprijë prodhimin dhe t'i hapë perspektiva zhvillimit të ekonomisë dhe të kulturës. Projektplanit po hartohet, po diskutohet në bazë dhe po vjen në organet qendrore. Por vendimet e këtij Plenumi nuk duhet të kuptohen të shkëputur nga plani i shtatë pesëvjeçar dhe të mos shkohet me idenë e gabuar «u bë ç'u bë» dhe studimet e punimet shkencore, që kanë të bëjnë me hartimin e përmirësimit e pesëvjeçarit, t'i lihen spontaneitetit. Kjo nuk duhet të ndodhë në asnjë mënyrë.

Natyrisht ky Plenum për ndonjë çështje shtron edhe detyra për një perspektivë diçka më tej se objektivat e pesëvjeçarit të shtatë. Por, duke i përfshirë në kuadër e pesëvjeçarit detyrat kryesore për zhvillimin e shkencës dhe të teknikës, ato duhet të na ndihmojnë për të saktësuar nevojat për kuadro, për fonde, për bazë materiale, për përmirësimin e organizimit të punës shkencore nga baza deri në qendër dhe për detyra të tjera.

Synimi i tërë kësaj pune duhet të jetë që zhvillimi i shkencës dhe përparimi teknik të bëhen një mbështetje e fuqishme për realizimin e objektiveve e të detyrave të mëdha që na presin. Lidhur me këtë duhet mbajtur mirë parasysh ajo që theksoi Plenumi i 7-të i Komitetit Qendror që përpara shkencës shtrohet detyra për t'i vënë mirë mendjen dhe shpatullat pesëvjeçarit të ri që po hartojmë. Çdo gjë që do të parashikohet gjatë pesëvjeçarit për zhvillimin e forcave prodhuese dhe përsosjen e marrëdhënieve në prodhim, të cilat lidhen edhe me shkencën e me studimet shkencore, të jetë medoemos e garantuar nga të gjitha pikëpamjet.

Këtu problemi lipset të shikohet në dy aspekte: për hartimin sa më shkencor të këtij plani, sidomos për zbatimin në jetë të tij, si dhe për çeljen e perspektiveve për më tutje. Natyrisht, kjo presupozon edhe saktësime e argumentime më të plota në procesin e zbatimit të detyrave të planit. Përparimi shkencor e teknik është një rezervë e madhe, që duhet të përdoret për të përmirësuar e tejkaluar planet tona.

Hallkat dhe drejtimit kryesore të punës kërkimore-shkencore dhe të përparimit teknik janë përcaktuar në orientimet themelore që Komiteti Qendror ka dhënë për zhvillimin perspektiv të ekonomisë e të kul-

turës. Për planin e shtatë pesëvjeçar ato konsistojnë në zhvillimin në gjerësi e në thellësi të industrisë së rëndë nxjerrëse, të pasurimit e të përpunimit të mineraleve; në zhvillimin e fuqizimin e bazës energjetike të vendit, kryesisht në industrinë e naftës; në përfundimin dhe vënien me aftësi të plotë shfrytëzimi të veprave që revizionistët kinezë na i sabotuan dhe na i lanë në mes të rrugës, ku një rol të veçantë ka industria mekanike; në zhvillimin e bujqësisë e të blegtorisë; në plotësimin e nevojave të mbrojtjes së vendit, si dhe për zhvillimin e degëve dhe sektorëve të tjerë të ekonomisë dhe të kulturës.

Realizimi me sukses i këtyre objektivave, në situatat që janë krijuar dhe në stadin aktual, kërkon një konceptim sa më të drejtë të punës shkencore dhe në tërësi të zhvillimit e të thellimit të revolucionit tekniko-shkencor. Racionalizimet e novacionet që bëhen nga punëtorët e specialistët dhe që sjellin përparime në teknikë mbështeten patjetër në një element empirik të përparuar. Në to ka edhe nocione e elemente të shkëputur të njohurive shkencore. Këto racionalizime e novacione duhet të bëhen, bile të shtohen, në mënyrë sasiore dhe cilësore. Kjo është një punë e gjerë masive, që zgjidh probleme të rëndësishme të prodhimit dhe duhet inkurajuar e organizuar më mirë, që t'u përgjigjet si duhet kushteve të krijuara dhe detyrave të mëdha që kemi përpara.

Por ne duhet të mos konfundojmë punën, si të thuash, të vogël shkencore për përmirësim të një procesi, për kryerjen e një racionalizimi në fabrikë, apo të një përmirësimi në bujqësi, të cilat janë shumë të dobishme dhe patjetër që duhet të inkurajohen me të gjitha mënyrat, me punën shkencore në një kuptim më të gjerë e të mirëfilltë të fjalës. Nga puna shkencore kërkohet një përgjithësim, përmirësim e transformim i tërë pozitiv në praktikë dhe në teori, një shpërthim cilësor, si të thuash një revolucion në prodhim, në teknikë, në teknologji apo në organizim, në të gjithë fabrikën, në të gjitha fabrikat e njëllojta e të përafërta me të, në fusha të ndryshme të zhvillimit tonë, duke u dhënë zgjidhje problemeve aktuale që nxjerr jeta, si dhe të hapë perspektiva. Këto kërkesa për punën kërkimore-shkencore lipset të shihen në unitet si nga punonjësit dhe studiuesit në bazë e në qendër. Ato kanë të bëjnë me rolin aktiv të vetë shkencës, me cilësinë dhe me efektivitetin e punës kërkimore-shkencore. Largimi prej tyre është me pasoja negative për të tanishmen dhe të ardhmen e zhvillimit të vendit dhe të vetë shkencës.

Me këtë sy le të shohim fushën e teknologjisë e të konstruksioneve. Janë suksese ngritja e një varg linjave, reparteve e uzinave me forcat tona. Po kështu prodhimi i traktorëve, sondave, anijeve e mjeteve të tjera të transportit. Një pjesë e mirë e tyre janë ngritur e prodhuar kryesisht në nivelin e teknologjisë ekzistuese e të modeleve të njohura e të mundshme.

Ne kemi një ekonomi të planifikuar e kursimtare, që buron nga natyra e rendit tonë ekonomik-shoqëror, por jemi edhe vend i vogël. Këto na bëjnë që të përdorim e do të përdorim për një kohë sa më të gjatë bazën materiale e teknike që kemi krijuar, duke u kujdesur shumë për mirëmbajtjen e saj. Ne do të vazhdojmë gjithashtu të prodhoj-

Përparimi i vendit është i pandarë nga zhvillimi i shkencës e i teknikës

më makineri e pajisje edhe mbi bazën e nivelit ekzistues. Por tani ka ardhur koha, janë krijuar edhe mundësitë, që të mendojmë e të punojmë më me perspektivë për të projektuar e prodhuar makineri e pajisje të tipeve të rinj, me tregues e parametra tekniko-ekonomikë që t'i përgjigjen nivelit të teknikës e të teknologjisë së sotme dhe të mos nisemi vetëm nga ajo që të prodhojmë atë tip që realizohet e ndërtohet më lehtë, por që nuk është kurdoherë më i miri e më i përshtatshmi. Kështu i zhvillojmë ne forcat prodhuese në rrugë ekstensive dhe intensive.

Por, në këtë fushë shkencëtarët, specialistët, novatorët dhe punonjësit e tjerë, që merren me punë krijuese e shkencore, duhet të thonë fjalën e tyre të fuqishme dhe të bëjnë vazhdimisht pyetjen: kjo që bëjmë është më e mira, më efektivja dhe u përshtatet nevojave e mundësive ekonomike e shoqërore të vendit tonë? Pa bërë këtë në praktikë nuk do të ecim me kohën, do të flasim për domosdoshmërinë e thellimit të intensifikimit të ekonomisë, por realisht nuk do të bëjmë sa duhet në krahasim me mundësitë që ekzistojnë e që do të na shtohen në të ardhmen. Këtë e kam edhe si sugjerim për grupet e punës që janë ngritur për projektimin e teknologjive dhe për prodhimin e makinerive, për rikonstruksionet dhe veprat e reja të pesëvjeçarit të shtatë.

Natyrisht, këto nuk janë probleme të thjeshta e të lehta. Ato duan shumë studime, krahasime e eksperimentime, sepse këtu kemi të bëjmë, në radhë të parë, me teknologjinë, e cila, siç dihet, është një tërësi metodash e procesesh të ndërlikuara që përdoren në përpunimin e lëndëve të para e të materialeve të ndryshme gjatë procesit të prodhimit për t'i shndërruar ato në produkte të gatshme. Këtu ndeshemi ne edhe me monopolin e teknologjisë, të cilën kapitalistët e revizionistët mundohen ta përdorin si mjet presionesh e nënshttrimi për popujt, gjë që duhet ta mbajmë mirë parasysh në punën tonë.

Kujdes duhet pasur jo vetëm për prodhimet e vendit, por edhe për makineritë e pajisjet që vazhdojmë të importojmë, duke synuar që të ketë një harmonizim të drejtë midis nivelit të përparuar teknik të tyre me burimet e energjisë e të lëndëve të para që disponon vendi dhe të mos nisemi vetëm nga ajo që të blejmë më të lirën, sepse mund të na dalë më shtrenjt. Po ashtu kërkohet të jemi të matur për të mos synuar që të sjellim pajisje superautomatike, që janë shumë të kushtueshme dhe nuk i vëmë dot në përdorim.

Përmirësimet e mëdha që kërkohet të bëhen në teknologji, në të gjitha degët e sektorët e ekonomisë, si dhe detyrat që kemi e do të rriten në të ardhmen për të projektuar e ndërtuar me forcat tona mjaft vepra të reja, shtrojnë me forcë dhe në mënyrë imperative nevojën e përgatitjes së kuadrit në këtë fushë. Në shkollat tona, të mesme e të larta, lipset të rishikohen programet dhe niveli i mësimdhënies dhe i përgatitjes së kuadrit për anët teknologjike të prodhimit, ashtu sikurse mund të studiohet edhe plotësimi i boshllëqeve që ndihen për disa specialitete, duke i përgatitur në vend ose, po të jetë e nevojshme, mund të dërgohen disa kuadro për specializim edhe jashtë.

Aktualisht vendi ynë po futet më gjerësisht në një stad të ri të

industrisë mekanike, në atë të industrisë makinandërtuese. Sipas para-projektplanit të pesëvjeçarit të shtatë prodhimi i makinerive dhe i pajisjeve do të rritet afro 80 për qind, në krahasim me pesëvjeçarin e gjashtë, gjë që nuk ka ndodhur në asnjë pesëvjeçar tjetër. Vetëm për objektet e Ministrisë së Industrisë e të Minierave, gjatë pesëvjeçarit të ardhshëm, do të duhet të prodhohen për herë të parë mbi 15 mijë tonë makineri e pajisje nga afro një mijë tonë që prodhohen gjithashtu për herë të parë këtë vit. Do të duhet të bëhen mbi 600 mijë formate e vizatime për uzinat e pasurimit të mineraleve, për rikonstruktimin e ndërtimin e mjaft ndërmarrjeve e uzinave të shkrirjes së mineraleve, të industrisë kimike, të industrisë së drurit etj. Kjo është ana sasiore e problemit dhe vetëm për një dikaster, që ka kërkesat dhe vështirësitë e veta, por ana cilësore e këtij problemi është akoma më e ndërlikuar.

Një përvojë të tillë në këtë shkallë ne nuk e kemi, por duhet dhe me siguri që do ta fitojmë. Nevojat do të na bëjnë të çajmë përpara siç kemi çarë deri tani në të gjitha fushat e jetës dhe të shkencës. Ne e dimë mirë atë ç'ka shkruajtur Engelsi, duke analizuar lidhjen dialektike midis shkencës dhe nevojave të praktikës:

«Në qoftë se teknika varet në një shkallë të konsiderueshme nga gjendja e shkencës, në një shkallë akoma më të madhe shkencat varet nga gjendja dhe nga nevojat e teknikës. Kur shoqërisë i paraqitet një nevojë teknike, ajo e çon shkencën shumë më përpara se sa dhjetë universitete» (K. Marks — F. Engels, Vepra të zgjedhura, vëll. 2, f. 480).

Si u janë futur shkencat teknike e natyrore problemeve që kemi përpara për ndërtimin dhe rikonstruksionin? Sa janë të angazhuar njerëzit e shkencës me këto dhe si po i zgjidhin detyrat e caktuara qysh dy-tre vjet më parë? Nga sa jam informuar, për dy vjetët e kaluar, nga 59 studime të parashikuara, që duhej të kryheshin nga institutet dhe grupet e punës të Ministrisë së Industrisë e të Minierave, të Industrisë së Lehtë, të Bujqësisë e të Ndërtimit, një e treta e tyre nuk ishin realizuar dhe një pjesë që është përfunduar akoma nuk është diskutuar e miratuar. Ndërsa brenda vitit 1980 duhet të përfundojnë rreth 160 studime e projekte të llojeve të ndryshme, nga vetëm 39 që janë kryer gjatë dy vjetëve të fundit.

Kjo gjendje nuk është aspak e kënaqshme dhe mungon angazhimi serioz, kooperimi dhe kontrolli. Po zbatimi i këtyre studimeve sa probleme e vështirësi do të na nxjerrë dhe sa kohë do të kërkojë? Për disa nga veprat që janë në planin e këtij viti, dhe për të tjera që parashikohet të fillojnë në vitin 1981, detyrat për makineritë uzinave mekanike u kanë shkuar në global, në vleftë. Por të çfarë lloji do të jenë këto makineri, kush do t'i projektojë dhe ç' destinacion kanë, ende nuk dihet si duhet. Në këtë rast ne mund të flasim sa të duam për plane shkencore dhe për shkencë në industrinë mekanike, por objektivat nuk janë të garantuara. Për këtë çështje duhet ulur këmbëkryq dhe të bëhet kthesë sa më parë, të vihen njerëzit në mënyrë të qartë para detyrave dhe nevojave që ka vendi.

Në raport nuk flitet sa duhet për problemet shkencore të elektro e termoenergjetikës. Mirëpo këtu mendoj se marrin shumë rëndësi studimet prognozë për burime të energjisë, për shtrirjen e fuqizimin e sistemit unik energjetik dhe për shfrytëzimin me nivel më të lartë shkencor të tij, me qëllim që të rritet shkalla e sigurisë së furnizimit të përdoruesve të energjisë elektrike, si dhe treguesit ekonomikë, për futjen më të gjerë të energjisë elektrike në prodhim dhe për automatizimin e proceseve të ndryshme të punës.

Studimet, projektimet dhe eksperimentimet për problemet e termoenergjetikës duhen ngritur në një nivel më të lartë shkencor dhe organizativ. Ato duhet të rrokin probleme të rëndësishme, siç janë studimi shkencor i bilanceve energjetike të veprave me konsum të madh, të rajoneve industriale e deri në shkallë kombëtare. Duhet të bëhen studime për djegien më të mirë të lëndës djegëse të ngurtë, duke i përshtatur pajisjet termogjeneruese për qymyret e llojeve të ndryshme dhe me energji elektrike, për rritjen e shkallës së përqendrimit të burimeve gjeneruese të energjisë termike, me qëllim që kjo energji të përdoret në mënyrë komplekse në industri, bujqësi, për ngrohje etj.

Në bazë të politikës agrare marksiste-leniniste të Partisë bujqësia jonë ka ecur dhe po ecën përpara në rrugë origjinale, të drejtë dhe me perspektiva të qarta. Ne mbajmë sot afro 2/3 e popullsisë me banim në fshat dhe do të vazhdojmë ta mbajmë kështu pjesën më të madhe të saj. Këtë e bëjmë duke zhvilluar bujqësinë në rrugë intensive dhe ekstensive, si dhe duke futur në territorin e fshatit më gjerësisht edhe industrinë e veprimtari të degëve e sektorëve të tjerë të ekonomisë. Megjithatë, gjithmonë vendin kryesor në fshat do ta zërë bujqësia. Ne ecim në rrugën e intensifikimit të prodhimit bujqësor, në kushtet kur vazhdojmë të shtojmë krahët e punës në bujqësi nga popullsia e fshatit dhe pjesërisht edhe nga qyteti. Po kështu ne po zbatojmë me sukses politikën e ngushtimit të vazhdueshëm të dallimeve midis fshatit dhe qytetit.

Ecja në këtë rrugë është një sukses i madh, në interes të të gjithë shoqërisë, gjë që nuk ndodh asgjëkundi në botë, ku fshati po boshatiset dhe bujqësia po degradohet. Nga njëra anë, kapitalistët e revizionistët flasin për kthimin e vendeve të tyre në industriale e superindustriale, por, nga ana tjetër, ata ndodhen përpara fakteve të pamohueshme të mbetjes në vend dhe të rënies së prodhimit bujqësor, të krizave të thella agrare, të perspektivave të zymta dhe të panikut që i ka kapur. Ku me gojë të plotë e ku me gjysëm zëri ata janë të detyruar t'i pohojnë këto fenomene nga pozitë e neomaltuzianizmit.

Çuarja më përpara e arritjeve në fushën e politikës agrare, përparimi i fshatit dhe zhvillimi i bujqësisë, afrimi i tij dhe ecja krah për krah me qytetin shtrojnë detyra të mëdha para shkencave bujqësore, ekonomike e shoqërore, për të studiuar thellë problemet e zhvillimit ekstensiv dhe intensiv të bujqësisë, ato të harmonizimit të degëve të prodhimit bujqësor e të efektivitetit, të përsosjes së marrëdhënieve të shpërndarjes e të këmbimit, të përparimit arsimor, kulturor e shoqëror të fshatit tonë socialist.

Partia jonë luan një rol luftarak dhe pararojë në mbrojtjen e marksi-

zëm-leninizmit. Jeta e solli që ne të ndërtojmë socializmin në vendin tonë në kushte e rrethana të veçanta, të rrethuar nga armiq të egër imperialistë e revizionistë, të ecim me sukses përpara dhe në rrugë të paçara. Duke e parë kështu çështjen, përpara shkencave shoqërore dalin detyra e probleme të mëdha, si për përgjithësimin e përvojës së revolucionit e të ndërtimit tonë socialist, ashtu edhe për të argumentuar në mënyrë sa më shkencore perspektivat e zhvillimit tonë.

Borgjezia dhe revizionistët, gjithë kalemxhinjtë e kapitalit: filozofë, politikanë, ekonomistë, sociologë, historianë e lakenj të tjerë të tyre janë në ethe dhe bëjnë përpjekje për të zbukuruar e mbrojtur rendin e kalbur e shtypës kapitalist, për të penguar revolucionin dhe luftën çlirimtare të popujve, për të luftuar e revizionuar teorinë marksiste-leniniste për revolucionin, për partinë e klasës punëtore e diktaturën e proletarietit, për ndërtimin e socializmit, luftën e klasave dhe probleme të tjera kardinale të saj. Në këtë llum që ka gatuar borgjezia ndërkombëtare, në kuadrin e synimeve globale kundërrevolucionare të strategjisë imperialiste, është detyrë imperative që shkencat shoqërore, nën udhëheqjen e Partisë, të lozin një rol më të madh për të mbrojtur marksizëm-leninizmin, për të hapur perspektivat dhe për të nxjerrë më mirë në dritë përvojën e revolucionit tonë socialist.

Revolucioni i madh Socialist i Tetorit, i udhëhequr nga Lenini dhe Stalini në bazë të doktrinës së Marksit e të Engelsit, është i njohur në të gjithë botën, prandaj të tërë flasin për të, për të mirë e për të keq, kurse revolucionin ynë relativisht njihet më pak. Shumica dërrmuese e njerëzve në botë e dinë se ekziston një Shqipëri socialiste, që qëndron e patundur dhe që ka një vijë të sajën, por ata habiten dhe thonë: «Si ngjet kjo, si qëndron kështu kjo Shqipëri?». Është detyrë e shkencave tona shoqërore, që, me përgjithësimet dhe studimet shkencore, të shpjegojnë faktorët objektivë e subjektivë të revolucionit e të ndërtimit tonë socialist, të shpjegojnë se situata që u krijua te ne u shfrytëzua nga Partia, duke ndjekur me besnikëri teorinë marksiste-leniniste në kushtet konkrete të vendit tonë. Kjo teori na mëson rrugën revolucionare nëpër të cilën absolutisht do të kalojnë edhe të tjerët, duke shkatërruar imperializmin dhe revizionizmin.

Në epokën e sotme, pavarësisht nga presionet, shantazhet, mashtrimet e korrupsionet, po ndodh ajo që kanë parashikuar shkencërisht klasikët tanë të mëdhenj, Marks, Engelsi, Lenini dhe Stalini, që kontradikta antagonistike midis forcave prodhuese dhe marrëdhënies kapitaliste shfrytëzuese e shtypëse në prodhim ka hyrë në rrugën e zgjidhjes. Proletariati, që shtypet e shfrytëzohet, milionat e të uriturve në Azi, në Afrikë, në Amerikën Latine e kudo në botë do të durojnë gjer në njëfarë pike kur s'mban më dhe, me siguri, do të shpërthejnë në revolucion.

Vendi ynë socialist është dhe duhet të bëhet akoma më shumë një shembull frymëzimi e inkurajimi për proletariatin dhe për popujt e shtypur të botës. Këtë del edhe një herë domosdoshmëria që shkencat tona shoqërore: politiko-filozofike, ekonomike, historike, të gjuhësisë, të etnografisë e të tjera, të bëjnë studime e përgjithësime komplekse për historinë e lashtë të popullit shqiptar, për të kaluarën heroike dhe gjenezën

e tij, për historinë e gjuhës dhe formimin e kombit tonë, për epopenë e lavdishme të Luftës Nacionalçlirimtare, për rrugën nëpër të cilën kemi ecur ne për vendosjen e diktaturës së proletarietit, për krijimin dhe zhvillimin e ekonomisë dhe të kulturës socialiste dhe për një varg problemesh të tjera që nxjerr jeta dhe zhvillimi ynë revolucionar. Shkencat shoqërore të orientohen, para së gjithash, nga tematika aktuale dhe nga ato probleme që kërkojnë zgjidhje, sepse nuk është normale që akoma nuk kemi në duart e popullit historinë e periudhës së ndërtimit socialist, ashtu sikurse nuk kemi studime të thelluara për mendimin filozofik, politik dhe ekonomik të Partisë sonë, për problemet e ndërtimit të plotë të shoqërisë sonë socialiste, për përgjithësime në fushën e marrëdhënies ndërkombëtare. Gjithashtu duhen bërë studime për të demaskuar mbi baza shkencore pikëpamjet reaksionare në shkencë. Studime më të gjera e më të thella pritet të bëhen në fushën e artit tonë ushtarak popullor etj.

Shkencat shoqërore, shkolla, arti dhe kultura jonë kërkohet të militojnë më mirë për kalitjen revolucionare dhe edukimin e njeriut tonë të ri, të brumosur me botëkuptimin marksist-leninist, për të kuptuar dhe zbatuar me konsekuencë vijën dhe politikën e drejtë të Partisë sonë.

Një vend i përparuar, që ndërton socializmin e vërtetë, duhet të dallohet edhe nga kultura materiale e shpirtërore e popullit, nga mënyra socialiste e jetesës, duke filluar nga njeriu ynë i ri e ngritja kulturore e njerëzve tanë, nga zhvillimi e kujdesi që tregohet për shëndetin e popullit, për problemet e urbanistikës e të arkitekturës dhe deri në tregtinë e shërbimin e kulturuar, ai duhet të dallohet në çdo fushë të jetës. Këto kërkojnë një punë studimore-shkencore me horizont e perspektiva më të gjera, ashtu sikurse kërkohet të merren masa më të mira nga ana e organeve shtetërore dhe gjithë levat e tjera të Partisë.

Gjithashtu, organizatat e masave, që janë për ditë në kontakte me masat e gjera punonjëse, të qytetit e të fshatit, për ta vënë punën e tyre mbi baza më shkencore, mund dhe duhet të ndërmarrin me forcat e tyre të brendshme dhe me aktivistët më shumë studime në fushën politike, ideologjike, sociologjike etj. Kjo aq më tepër është e domosdoshme në mungesë të ndonjë organi apo instituti të posaçëm, i cili do të studjonte këto probleme.

Shkenca dhe puna kërkimore-shkencore kanë arritur në një stad zhvillimi dhe sot ballafaqohen me detyra e kërkesa të atilla që diktojnë nevojën e një drejtimi e organizimi më të përsosur nga qendra deri në bazë. Deri sa themi që revolucionin në shkencë dhe në teknikë e bëjnë masat, gjë që në vendin tonë është një realitet i padiskutueshëm, atëherë ngritjes në shkallë të reja të këtij revolucioni ne duhet t'i përgjigjemi edhe me një drejtim e organizim më efikas. Kjo bëhet më imperative po të mbajmë parasysh natyrën, vështirësitë dhe kompleksitetin e veprimtarisë e të punës kërkimore-shkencore, nga puna më e thjeshtë novatore e krijuese, deri te veprimtaria më e ndërlikuar shkencore.

Këtu dalin një varg çështjesh, të cilat, për kohën e vet, i kemi gjykuar se kanë qenë të drejta, por, në kushtet e detyrat e reja, duhen rivelesuar e zgjidhur më mirë. Të gjithë këta njerëz e hallka të shkencës, të

veprimtarisë shkencore e novatore, sa janë në vendin që u takon, ky organizim që kemi sa ndihmon për çuarjen përpara të punëve dhe si mund të përmirësohet më tej? Forcat njerëzore, materiale, financiare e valutore sa i mbështesin objektivat që shtröjnë, sepse ato mund të na duken të mjaftueshme e të mirëqena, kur nuk janë dhe mund të mos jenë të tilla. Mirëpo kjo mund t'i verë në pikëpyetje mjaft nga ato detyra që caktojmë në fushën e zhvillimit të shkencës dhe të teknikës.

Në unitetin drejtues të çdo institucioni shtetëror, në qendër e në bazë, duhet të ekzistojë drejtimi politik dhe ai ekonomik, që zënë vendin e parë. Në radhë të dytë, dhe si ndihmës i të parit, vijnë organizmat shkencore dhe më pas administrata, e cila ka rolin dhe funksionet e saj në shërbim të çdo institucioni. S'ka dyshim që gjithë veprimtaria shtetërore udhëhiqet nga një punë shkencore e veçantë, specifike dhe e harmonizuar së toku. Karakteri frenues dhe burokratik, që shfaqet disa herë në drejtim e në organizim, të luftohet dhe jo të pranohet nga udhëheqja politike dhe ekonomike. Shfaqjet e burokratizmit e të liberalizmit është e domosdoshme të luftohen me vendosmëri, sepse pengojnë me një mijë lloj mënyrash aplikimin e shkencës dhe të të rejave të saj.

Udhëheqja politike dhe ajo operative të mos ngelet në cikërima, por të ketë iniciativë dhe të mos u ruhet telasheve dhe kokëçarjeve. Mendimi shkencor e novator duhet të dëgjohet dhe të nxitet për propozimet e dobishme, për t'i dhënë hov prodhimit dhe gjithë veprimtarive të tjera, goftë me afat të afërt, goftë në perspektivë. Ato duhet të aplikohen dhe jo t'i mbulojë pluhuri. Në një veprim të tillë duket si hapi shkencor që bëhet, ashtu edhe rezultati që ai sjell në zhvillimin e prodhimit dhe në fushën shoqërore.

Imediate është gjithashtu të shikohet sa efektive janë puna dhe varësia e instituteve dhe e organizmave të ndryshme shkencore të dikasterëve qendrorë dhe të Akademisë së Shkencave. Institutet dikasteriale duhet të merren me probleme shkencore dhe teknike që lidhen ngushtë me çuarjen përpara të prodhimit, të arsimit e të kulturës dhe jo të kthehen në organe veprimi administrativ, siç përdoren shpesh sot. Në hapat e mëtejshme që do të bëhen mund të lindë nevoja e krijimit të disa organizmave të reja shkencore të specializuara, por kjo punë është e domosdoshme të bëhet me shumë kujdes, e matur e me dorë të shtrenguar, sepse edhe shkencën duam ta çojmë përpara, por duhet të luftojmë edhe frymën e «institucionalizimit».

Institutet i kemi konsideruar bërthama që duhet të bëjnë vetë punë shkencore, por kërkohet që ato të mbështeten fuqimisht në ata mijëra e mijëra kadro të lartë, të mesëm dhe punëtorë e kooperativistë të parajës, ku është edhe rezerva më e madhe. Vetëm kështu mund t'i jepet një shtytje e re e mëtejshme punës novatore dhe kërkimore shkencore.

Në kuadrin e hallkave të punës shkencore një rol të posaçëm kanë byrotë teknike e teknologjike, si dhe këshillat shkencore në ndërmarrje e kooperativa. Në këtë drejtim kërkohet të luftohen shfaqjet e thjeshtimit të punës së tyre, të cilat, në mjaft raste, janë kthyer me shumë në grupe që zgjidhin probleme të proceseve korentë të prodhimit, bëjnë ndonjë përmirësim të vogël teknologjik, punë kjo që, në fakt, i përket punës

torit që ndjek dhe kontrollon prodhimin. Në ndonjë rast ato do të bëjnë edhe të tilla, por kjo të mos bëhet rrugë. Byrovet teknike e teknologjike dhe këshillave shkencore t'u përcaktohen më mirë detyrat dhe të shëndoshet puna e tyre, duke aktivizuar rreth tyre dhjetëra specialistë të lartë e qindra punëtorë e kooperativistë me përvojë pune e të arsimuar që ka çdo ndërmarrje e kooperativë.

Puna novatore dhe ajo kërkimore-shkencore nëpër ndërmarrje e në kooperativa bujqësore është dhe lipset të jetë shumë më e gjerë se sa puna e drejtpërdrejtë që bëjnë byrotë teknike e teknologjike dhe këshillat shkencore. Kjo veprimtari e përditshme duhet të orientohet më mirë, të përkrahet e të nxitet me të gjitha mënyrat. Prej saj lindin e do të lindin vazhdimisht iniciativa të vlefshme, të planifikuara e të paplanifikuara. Detyra është që ato të vlerësohen, të shohiten, si i thonë fjalës, pastaj të merren masa që të zbatohen. Dora-dorës të kalohet më tej, në masivizimin, specializimin e përqendrimin e tyre dhe të mos nxirren pengesa burokratike, siç ndodh disa herë në praktikë, me pretekst se «themelore është realizimi i planit», se «ky ose ai novacion nuk ka të bëjë me profilin e ndërmarrjes» etj., etj.

Si në çdo veprimtari tjetër, edhe në punën kërkimore-shkencore njeriu, i edukuar politikisht e ideologjikisht dhe i përgatitur shkencërisht, është faktori vendimtar për çuarjen e punëve përpara. Partia ka përgatitur tani një armatë të tërë kuadrosh, të lartë e të mesëm, që çdo vit shtohen. Këta i kanë dhënë një zhvillim të madh shkencës, diturisë dhe rezultatet si kudo, edhe në këtë fushë, duken, preken. Megjithatë, mendoj se duhej dhe duhet të bëjnë akoma më shumë. Atje ku kemi krijuar kushte ecet më me guxim, por qiten edhe shumë pengesa, objektive dhe subjektive, në dhënien e maksimumit nga ana e njerëzve të shkencës. Ka nga këta që u mungon vullneti për punë krijuese shkencore, harrojnë se çdo disiplinë shkencore ka dhe kërkim metodën e vet të kërkimit, të zhvillimit, të aplikimit, të konceptimit, bazën ku zbatohet ajo shkencë.

Kërkesa është me vend, po edhe udhëheqja e bazës nuk e kupton e nuk bën sa duhet përpjekje që ta kuptojë shkencën dhe atë nevojë të madhe që ka prodhimi për zbatimin e saj. Ka drejtues që mendojnë se dinë gjithçka, prandaj nuk e përfillin mendimin e specialistëve që ka përgatitur Partia për fusha e sektorë nga më të ndryshmit. Mund të jesh drejtues, po kjo nuk do të thotë se i di të gjitha, bile nuk kërkohet t'i dish. Por që të mësosh e të dëgjosh nga ata që dinë këtë drejtuesi duhet ta bëjë medomosdo. Në të njëjtën kohë, specialistët, që Partia dhe populli i kanë përgatitur me aq mund e sakrificë, mendimet e veprimet, problemet shkencore e teknike, kërkesat që shtröjnë prodhimi, arsimit, kultura, mbrojtja etj. duhet edhe ata t'i gjykojnë mbi bazën e teorisë sonë marksiste-leniniste. Kështu shmangen si rreziqet e nënvleftësimit të shkencës e të teknikës, ashtu dhe rreziqet e teknokratizmit.

Edhe një çështje tjetër duhet të bëhet mirë e qartë. Në rast se në prodhim apo në sektorë të tjerë shtohet numri i kuadrove të lartë, atëherë Partia pret dhe kërkim nga ana e tyre që, në bashkëpunim me kolektivat punonjëse, të bëhen përmirësime e ndryshime progresive; ndryshe puna e tyre nuk do të japë efektin e dëshiruar. Natyrisht, kuadrot e pro-

dhimit përgjigjen dhe duhet të përgjigjen, në radhë të parë, për hartimin e zbatimit e planit mbi bazën e kërkesave të shkencës e të teknikës, por kërkohet që ata të japin kontributin e tyre të vlefshëm edhe në punët kërkimore, shkencore e teknike.

Prandaj inxhinierët, agronomët, ekonomistët dhe gjithë specialistët e tjerë duhet të ngarkohen me detyra e me plane konkrete, duke kërkuar, për shembull, që brenda këtij ose atij afati parametrat teknologjikë, mekanizimi, kursimi, rendimenti i kulturave bujqësore etj. të arrijnë në këto ose në ato nivele. Kjo do të ndihmojë edhe për masivizimin e shkencës. Partia kërkon efektivitet të prodhimit, por kjo nuk mund të arrihet pa efektivitet të punës kërkimore-shkencore.

Fidanishte e përgatitjes së kuadrove të zotë, të shkencëtarëve tanë, janë Universiteti dhe shkollat e tjera të larta. Detyra kryesore e tyre është të nxjerrin kuadro, shkencëtarë të zotë në çdo lëndë e disiplinë.

Për t'i arritur këtij qëllimi cilësia duhet kërkuar në radhë të parë të pedagogu. Prandaj është e domosdoshme të bëhet zgjedhje e saktë e tyre. Ata duhet të jenë jo vetëm të zotë në lëndët përkatëse, por edhe kërkues si ndaj vetes, ashtu edhe ndaj studentëve, zhvillues të teorisë dhe njohës të mirë të zbatimit të shkencës. Ata duhet të shquhen për metodë, stil dhe disiplinë shkencore. Shkencën dhe zhvillimin e saj ta kenë pasion, kjo t'u bëhet një jetë e dytë dhe funksionin e pedagogut të mos e konsiderojnë si diçka sa për të fituar mjetet e jetesës. Nëse në shkollat tona të larta ka të tillë pedagogë që janë të pazotë, ashtu si edhe në institutet kërkimore-shkencore, këta të zëvendësohen menjëherë me kuadro më të aftë.

Për një punë frytdhënëse shkencore, në çdo disiplinë të shkencës, duhet të maten me shumë kujdes koha e studimeve, ngarkesa e pedagogëve dhe e studentëve, puna teorike dhe ajo laboratorike, puna mësimore, dhe, nga ana tjetër, puna praktike dhe ushtarake, si dhe pushimet e domosdoshme.

Duhet studiuar gjithashtu ç'na ka dhënë përvoja e deritashme. A është e mjaftueshme koha e studimeve që kemi caktuar në disiplinat e ndryshme shkencore? Për këtë qëllim kërkohet të praktikohet një bashkëpunim i ngushtë në mes fakulteteve të Universitetit e shkollave të tjera të larta për disiplinat e tyre të ndryshme, pikërisht për studimin e veçantë dhe në tërësi të tyre dhe, në bazë të analizave konkrete e të orientimeve të reja, të bëhen ndryshime dhe përmirësime.

Universiteti dhe shkollat e larta s'ka dyshim që duhet të pajisen me laboratorë, me biblioteka dhe me të gjitha mjetet e tjera të domosdoshme, por, natyrisht, jo përnjëherë nga më të sofistikuarat, sa të mos dinë pastaj si t'i përdorin.

Vartësia e Universitetit dhe e instituteve të larta arsimore nga Ministria e Arsimit dhe e Kulturës nuk mund t'i bëjë dikasteret e tjera që të lajnë duart nga kujdesi dhe ndihma që lipset t'u japin këtyre institucioneve. Në të kundërtën, ato duhet ta koordinojnë mirë punën me Ministrinë e Arsimit dhe të Kulturës ose me organin shtetëror që propozohet të studiohet për drejtimin e shkollave të larta.

Gjithashtu duhet të forcohet më tej edhe lidhja e Universitetit dhe e

shkollave të larta me bazën, ashtu siç duhet ta forcojnë e ta thellojnë këtë lidhje edhe Akademia e Shkencave e institucionet e tjera kërkimore-shkencore. Kjo nuk duhet kuptuar si një lidhje midis dekanatit e dikasterit, por sidomos e specialistit të lartë me bazën dhe me udhëheqjen e saj. Por edhe udhëheqja duhet të ketë mirësinë dhe logjikën që t'i dëgjojë me vëmendje specialistët. Ajo duhet ta ndjekë shkencën, ta mësojë dhe ta aplikojë atë. Kështu duhet kuptuar kjo punë.

E shtrojmë këtë detyrë sepse nuk e shohim ende atë integrim të nevojshëm e të mundshëm midis pedagogëve e punonjësve shkencorë të Universitetit, të shkollave të larta dhe të institucioneve shkencore me prodhimin, në mënyrë që punonjësit e gjithë këtyre institucioneve, që janë edhe me grada shkencore, ta thonë më me kompetencë dhe me përgjegjësi shtetërore fjalën e tyre për problemet e ndryshme që shqetësojnë prodhimin. Neve nuk na duhen, si me thënë, vetëm «këshilltarë fakultativë» që hedhin ndonjë mendim kur u kërkohet, ose që studiojnë ndonjë problem atëherë kur u duhet për vete, sa për të marrë një gradë apo titull shkencor, por mendimet e studimet e tyre duhet t'i shërbejnë kryesisht rritjes së prodhimit apo çuarjes përpara të shkencës.

Në këtë fushë mbase do studiuar përvoja e organizimit të punës në fakultetin e mjekësisë, ku pedagogët janë edhe mjekë në klinikat përkatëse, ndërsa shefat e katedrave, që janë punonjësit më të kualifikuar të mjekësisë, drejtojnë e udhëheqin edhe klinikat. Këta përgjigjen jo vetëm për përgatitjen e mirë të kuadrit, por edhe për kurimin me baza shkencore të pacientëve në klinikat që drejtojnë.

Shembuj të tillë, por të rrallë, ka edhe në shkencat teknike e natyrore, siç është rasti i profesor Petrit Radovickës, i cili drejton katedrën e centraleve elektrike në Universitet dhe seksionin e shkencave teknike në Akademi, është në të njëjtën kohë edhe kryeinxhinier në Institutin e projektimit të hidrocentraleve, ku gjithashtu përgjigjet njëlloj si për detyrat e tjera dhe ndjek hap pas hapi zbatimin e projekteve që drejton.

Shkenca mësohet në shkolla, por, duke kaluar këtej, mësohet edhe jashtë shkollës. Prandaj Partia duhet të zhvillojë, të organizojë dhe të drejtojë në masat një etje të madhe për njohuritë shkencore, jo vetëm në institucione, por dhe jashtë tyre. Një dëshirë, një interesim i tillë, sidomos nga ana e të rinjve, por edhe e të moshuarve, nuk duket në atë masë që nevojitet. Ka kënaqësi për bagazhin, goftë edhe të mirë, që merret në shkollë dhe shkohet me mendimin se mjafton diploma që futet në zhep, pse me të mund të hapet çdo portë. Diploma, që përfaqëson përpjekjet e një pjese studimore të konsiderueshme të jetës, është e vërtetë që të hap portën, por ka shumë kthina, shumë rrugë, të ndritura dhe të errëta, që kërkohet të sqarohen, të zbulohen e të ndriçohen. Kjo s'mund të bëhet pa dituri të gjera, pa nxënë vazhdimisht, pa nxjerrë konkluzione të atilla që të shtyjnë përpara mendimin krijues.

Kuadrot e lartë do t'i futen më mirë punës shkencore kur tërë sistemi i kualifikimit pasuniversitar të vihet mbi baza më të shëndosha. Përgatitja e tyre në Universitet apo në shkollat e tjera të larta zgjat 4-5 vjet. Mirëpo jeta e atyre që përfundojnë studimet është përpara, po edhe detyrat që u ngarkohen rriten dhe dijenitë shtohen e zgjerohen. Në këto kushte

kualifikimi i vazhdueshëm është i domosdoshëm për të gjithë kuadrot e specialistët, duke përdorur për këtë qëllim të gjitha rrugët e praktikave mundshme, individuale dhe në mënyrë të organizuar, duke gjallëruar debatet e kritikën shkencore. Këtë del që edhe kualifikimi pasuniversitar duhet të vihet mbi baza më të shëndosha shkencore, sepse sot ai përfshin një pjesë të vogël kuadros dhe vetëm në disa specialitete. Ai është e nevojshme të lidhet ngushtë me jetën dhe t'i shërbejë zgjidhjes së problemeve.

Kuadrot dhe punonjësit, në përgjithësi, duan të mësojnë dhe të njihen edhe me shpikjet e mëdha në shkencë të veçanta, sidomos në aplikimin e tyre. Por, të jemi realistë, nuk është edhe aq i lehtë kuptimi dhe thellimi në shkencë. Sa më tepër zhvillohet kjo, aq më e ndërlikuar bëhet. Me metodat e derisotme nuk mund ta ndjekësh dot zhvillimin dhe ecjen përpara të shkencës dhe të përvetësosh tërë atë bagazh të madh njohurish, as të mënjanosh punën paralele. Kjo kërkon nga studiuesit tanë thellim dhe pasion për shkencat, kurse nga ana e Partisë dhe e organeve të pushtetit mbështetje serioze në hapjen e perspektivave, konkretizim dhe zbatim të tyre.

Në të njëjtën kohë kjo kërkon organizimin e një informacioni shkencor sa më të përsosur. Për këtë ne duhet të shfrytëzojmë format ekzistuese, të përpigemi t'i përsosim ato më tej, por të studiojmë e të mendojmë, ashtu siç theksohet në raport, edhe për organizimin mbi baza më të shëndosha të këtij informacioni, duke krijuar edhe një sektor apo qendër të informacionit dhe të dokumentacionit tekniko-shkencor. Kërkesat dhe detyrat që shtrohen përpara kësaj qendre diktojnë nevojën që ajo vetë të jetë në një nivel të lartë tekniko-shkencor. Kjo është e nevojshme si për njerëzit që do të angazhohen atje, ashtu dhe për aparaturat teknike me të cilat ajo do të pajiset. Në këtë drejtim më mirë duhet të luajnë rolin e tyre edhe bibliotekat, sidomos ato qendroret. Që specialistët të rritin njohuritë e tyre e të njihen me të rejat e shkencës e të teknikës, atyre lipset t'u sigurohen më shumë libra e revista teknike e shkencore.

Përveç kësaj, duke pasur parasysh rolin që luajnë shkencat në vendin tonë në stadin aktual, nuk duhet lënë pasdore edhe vulgarizimi i tyre, sepse ky i lejon pak a shumë një publiku të kulturuar që të kuptojë domethënien shkencore dhe aplikimin e tyre në jetë. Ky vulgarizim shkencor duhet të mos jetë për sensacione, por të ketë për objektiv shtruarjen sa më reale dhe koherente teorike dhe eksperimentale të problemeve që trajton.

Drejtimi dhe organizimi i mirë i punës shkencore e ka fillimin të planifikimit i shëndoshë dhe i plotë i saj. Themi se plani i punës kërkimore-shkencore, dhe në tërësi i revolucionit tekniko-shkencor, është pjesë e planit unik shtetëror. Po e kemi në fakt kështu nga baza deri në qendër? Plani i punës shkencore nuk është vetëm tematika e studimeve e ndarë sipas nomenklaturave dhe me njerëzit që do të aktivizohen e me afatet e përfundimit të tyre. Plani duhet të përmbajë pikësynimet e punimeve e të studimeve shkencore, rezultatet që pritet të arrihen, çfarë artikujsh të rinj do të përvetësohen e do të prodhohen, ku do të bëhet mekanizim dhe automatizim, ku do të futen procese të reja teknologjike e do të përmirëso-

hen ato ekzistueset, si do të zhvillohet përqendrimi, specializimi e kooperimi, ku do të synojë dhe çfarë duhet të arrijë lëvizja novatore etj.

Në plan duhet të parashikohen mirë edhe fondet buxhetore shtetërore për zhvillimin e shkencave dhe të përdoren ato vetëm për këtë qëllim. Dikasteret, ashtu si dhe Akademia e Shkencave, duhet të kenë buxhetin e tyre, investimet dhe fondet e nevojshme jo vetëm për plotësimin e detyrave të parashikuara në plan për studime, kërkime shkencore e përparime teknike, por edhe ndonjë rezervë të domosdoshme për t'u hapur rrugën të reja të shkencës të paparashikuara që u nxjerr puna dhe jeta.

Planifikimi i punës kërkimore-shkencore kërkohet t'i paraprijë zhvillimit të ekonomisë dhe të kulturës. Këtë rrjedh edhe nevoja e studimeve prognozë dhe me afate më të gjata për zhvillimin e disiplinave e të degëve të ndryshme të shkencës e të teknikës.

Po ta kuptojmë drejt këtë zhvillim të domosdoshëm do të ketë zhvillime pozitive. Gjatë zbatimit do të na duhen fonde, materiale, njerëz etj. që nuk janë parashikuar dot. Këtij zhvillimi o do t'i hapim rrugë, o do t'ia mbyllim. Rruga duhet të jetë e hapët. Plani nuk mund të jetë i ngurtë.

Prekupimi dhe serioziteti për planifikimin dhe për zbatimin e organizuar të punës kërkimore-shkencore kërkohet të rritet, sepse nga kjo varet në një shkallë të ndjeshme vetë realizimi i planeve të prodhimit, të kulturës e të mbrojtjes.

Me hovin që ka marrë e po merr puna kërkimore-shkencore, nga baza deri në qendër, kërkohet edhe një drejtim më i mirë, i orientuar më drejt dhe i centralizuar i saj. Kjo shtron nevojën që dikasteret qendrore, Akademia e Shkencave dhe komitetet ekzekutive të këshillave popullore të rretheve t'i rrinë më mirë mbi kokë punës kërkimore-shkencore, ta orientojnë e ta drejtojnë atë më nga afër.

Ashtu siç propozohet në raportin e Byrosë Politike, përparimit të shkencës sonë do t'i shërbente edhe krijimi i një Komiteti të lartë të Shkencave në rang ministrie, por jo i ndërtuar si ministritë e tjera. Mendoj se ky komitet i lartë i shkencave nuk do të ketë as administratë në kuptimin e asaj të ministrive dhe as laboratorë dhe institute në vartësi të drejtpërdrejtë, siç i kanë dikasteret qendrore ose Akademia e Shkencave. Ky komitet, që do të drejtojë shkencat në vendin tonë, duhet të përbëhet vetëm nga shkencëtarët më të mirë të disiplinave të ndryshme. Laborator ai të ketë gjithë vendin, kudo ku studiohet, punohet e prodhohet. Komiteti i lartë i Shkencave duhet të jetë në dijeni se në këto kategori e procese pune shkencë dhe zbatimi i saj ndodhet në këtë apo në atë stad, të gjykojë nëse duhet shtyrë më tej ky ose ai studim, çfarë studimesh mund të bëjnë ndërmarrja apo dikasteret. Ai mund dhe duhet të bëjë edhe vetë studime të ndryshme mbi perspektivën e zhvillimit të shkencës dhe të teknologjisë në fushat dhe në drejtimet më themelore, për të tashmen dhe për perspektivën; cilave degë duhet t'u jepet përparësi; të përcaktojë raportet e zhvillimit të degëve të ndryshme të shkencës, nevojat për përgatitjen e kuadrit etj., etj.

Komiteti i lartë i Shkencave do të duhet të bashkërendojë në shkallë kombëtare punën shkencore më të rëndësishme dhe të ndihmojë në problemet kryesore të kooperimit ndërdikasterial, të kontrollojë vënien në jetë të punimeve shkencore më të rëndësishme, të vejë më mirë në rrugë punën për kualifikimin dhe specializimin e kuadrit etj. Me një fjalë do të jetë një organ që do të vendosë e do të veprojë nën drejtimin e Këshillit të Ministrave dhe do të përgjigjet para tij. Ky komitet, ashtu si dhe organet e tjera shtetërore, do t'i paraqitë Qeverisë dhe udhëheqjes së Partisë materiale, studime e propozime të ndryshme në fushën e zhvillimit të shkencës e të teknikës.

Asnjë dikasteri, asnjë institucioni, as Akademisë, as Universitetit dhe shkollave e institucioneve të tjera të larta, komiteti nuk duhet t'u marrë kompetencat. Përkundrazi ai do t'i ndihmojë dhe do të kontrollojë ata për zbatimin e kryerjes së studimeve, si dhe për vënien e vendimeve në jetë. Komiteti do të disponojë fondin shtetëror të caktuar për zhvillimin e shkencës në vendin tonë dhe, duke kontrolluar punën shkencore të dikastereve, të institucioneve e të bazës, do të shohë edhe përdorimin e mirë ose të keq të fondeve, do të kontrollojë edhe natyrën e «punës shkencore», nëse është me të vërtetë në atë lartësi që kërkohet (gjë që duhet të japë fryte), apo është vetëm një novacion, një përmirësim i thjeshtë e i përditshëm i punës.

Komiteti do të analizojë jo vetëm probleme të mëdha shkencore, por mund të studiojë e të analizojë edhe novacione që kanë rëndësi e mund të përgjithësohen për të gjithë vendin. Kush do t'ia bëjë Qeverisë dhe Komitetit Qendror studime të tilla? Komiteti që përmenda dhe që duhet të krijohet, i cili, sipas rasteve, aktivizon, ngarkon e drejton grupe pune, komisione studimi e specialistë të ndryshëm. Studime shkencore duhet të bëjnë dhe t'i zbatojnë edhe dikasteret, ndërsa Qeveria nga ana e vet lypset të bëjë studime më të thella mbi dikasteret, pa tërhequr kërraba nga ato dhe këtë t'ua diktojë atyre.

I gjithë zhvillimi ynë në rrugën e revolucionit, procesi i gjithanshëm i ndërtimit të socializmit në vendin tonë, mbështeten fuqimisht në shkencën marksiste-leniniste, në politikën dhe ideologjinë e Partisë, e cila ndërtohet në bazë të njohjes së thellë të ligjeve objektive që përcaktojnë zhvillimin politik, ekonomik, shoqëror e kulturor të vendit. Punimet e këtij Plenumi duhet të shërbejnë që organet dhe organizatat e Partisë, kudo ku punojnë e militojnë, të kujdesen vazhdimisht që tërë punën e tyre drejtuese, organizuese dhe edukuese ta vënë në baza më të shëndosha shkencore. Kjo shtron detyrën që Partia, në qendër, në rrethe e në bazë, të tregojë një kujdes më të madh për shkencën dhe për punën kërkimore-shkencore, për zhvillimin e thellimin e revolucionit tekniko-shkencor. Në të njëjtën kohë, edhe vetë organet e Partisë duhet të angazhohen më tepër në punën studimore shkencore, të bëjnë studime e përgjithësime për veprimtarinë e tyre drejtuese, organizuese, edukuese dhe zbatuese.

Krahas kësaj, Partia duhet të kujdeset dhe të kërkojë që edhe organet e pushtetit, të ekonomisë dhe të gjitha levat e tjera të ngrejnë nivelin shkencor të punës së tyre në të gjitha fushat, në bazë dhe në superstrukturë.

Punimet e këtij Plenumi është e domosdoshme të pasohen me analiza serioze e të thelluara të arritjeve të derisotme, të boshllëqeve e të detyrave që dalin në çdo hallkë të veprimtarisë prodhuese, arsimore, kulturore e të mbrojtjes, në çdo institucion e qelizë të punës kërkimore, shkencore e novatore, duke u shoqëruar me masa e aksione konkrete në dobi të ndërtimit të socializmit, të mbrojtjes së atdheut, për përmirësimin e kushteve të jetesës së popullit dhe për kalitjen e mëtejshme të njeriut tonë të ri.